

บทที่ 1

บทนำ

ภูมิหลัง

นับตั้งแต่ได้มีการประกาศใช้รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2550 บทบาทอำนาจหน้าที่และความรับผิดชอบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ได้เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมเป็นอย่างมาก รัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันให้ความสำคัญการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น โดยกำหนดกรอบความคิดเป็นอิสระในการปกครองตนเอง ตามเจตนารมณ์ของประชาชนและความเป็นอิสระในการกำหนดนโยบายการปกครอง การบริหาร การบริหารงานบุคคล การเงินและการคลัง และการมีอำนาจหน้าที่ของตนเอง โดยเฉพาะ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นยุครัฐธรรมนูญฉบับปัจจุบันประกาศใช้ จึงมีบทบาทอำนาจหน้าที่อย่างกว้างขวาง โดยมีเพียงจะมีบทบาทหน้าที่การบริการสาธารณะพื้นฐานแก่ประชาชนในท้องถิ่นเท่านั้น แต่ยังขยายบทบาทหน้าที่ออกไป รวมถึงการพัฒนาคุณภาพชีวิต และการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของท้องถิ่นด้วย และเป็นองค์กรที่เปิด โอกาส ให้ประชาชนท้องถิ่นมีส่วนร่วมในการบริหาร ตรวจสอบการปฏิบัติงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเพิ่มมากขึ้นด้วย

อย่างไรก็ตาม องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ถือเป็นหน่วยงานพื้นฐานในท้องถิ่นของรัฐ ที่ต้องบริหารราชการ โดยยึดหลักการบริหารจัดการบ้านเมืองที่ดี หรือ หลักธรรมาภิบาล เพราะเป็นแนวทางที่ภาครัฐและท้องถิ่นต้องยึดถือเป็นหัวใจในการบริหารจัดการ เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ในการบริการสาธารณะพื้นฐานแก่ประชาชนอย่างแท้จริง ทั้งนี้ หลักธรรมาภิบาลดังกล่าว มี 6 ประการ ตามที่กำหนดไว้ในระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการสร้างระบบบริหารกิจการบ้านเมืองและสังคมที่ดี พ.ศ. 2542 คือ หลักนิติธรรม หลักคุณธรรม หลักความโปร่งใส หลักการมีส่วนร่วม หลักความรับผิดชอบต่อ และหลักความคุ้มค่า (สถาบันพัฒนาข้าราชการพลเรือน. 2546 : 58)

โดยเฉพาะอย่างยิ่ง มีการปฏิรูประบบราชการเพื่อให้การปฏิบัติงานของส่วนราชการ และองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ตอบสนองนโยบายต่อการพัฒนาประเทศและให้บริการแก่ประชาชน ได้อย่างมีประสิทธิภาพยิ่งขึ้น ซึ่งการบริหารราชการและการปฏิบัติหน้าที่ของส่วน

ราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนี้ ต้องใช้วิธีบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี เพื่อให้การบริหารราชการแผ่นดินและการบริหารองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นไปเพื่อประโยชน์สุขของประชาชน เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ มีประสิทธิภาพเกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรัฐ ลดขั้นตอนการปฏิบัติงานที่เกินความจำเป็นและประชาชนได้รับการอำนวยความสะดวกและได้รับการตอบสนองความต้องการ รวมทั้งมีการประเมินผลการปฏิบัติราชการอย่างสม่ำเสมอ และเนื่องจากจากมาตรา 3/1 แห่งพระราชบัญญัติระเบียบบริหารราชการแผ่นดิน พ.ศ. 2545 บัญญัติให้การกำหนดหลักเกณฑ์และวิธีการในการปฏิบัติราชการและตั้งการให้ส่วนราชการและข้าราชการปฏิบัติราชการเพื่อให้เกิดการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี ดังนั้น หลักการบริหารกิจการเมืองที่ดี หรือ หลักธรรมาภิบาลจึงมีความสำคัญอย่างยิ่ง เพราะเป็นหลักปฏิบัติที่ส่วนราชการและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นต้องยึดถือในการบริหารราชการและการบริหารกิจการของท้องถิ่น เพื่อให้บรรลุวัตถุประสงค์ของราชการและท้องถิ่น ได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยแท้จริง (วิจิตรภรณ์ ไชยโคตร. 2550 : 2)

นับตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 ประเทศไทยประสบกับปัญหาภาวะวิกฤตเศรษฐกิจการเงินที่ร้ายแรงและยุ่งยากมากกว่าที่ผ่านมา จนรัฐบาลไทยภายใต้การนำของพลเอกชวลิต ยงใจยุทธ ตัดสินใจกู้วิกฤตเศรษฐกิจ ด้วยการเจรจาขอความช่วยเหลือทางการเงินจากกองทุนการเงินระหว่างประเทศ (International money fund) ซึ่งกองทุนการเงินระหว่างประเทศ หรือ IMF ได้ตกลงให้ความช่วยเหลือฟื้นฟูเศรษฐกิจและมีการกำหนดเงื่อนไขการปฏิรูประบบราชการอันเป็นกลไกส่วนหนึ่งในการสร้างธรรมาภิบาล (Good governance) โดยมีประเด็นสำคัญเกี่ยวกับการจัดบทบาทของภาครัฐให้เหมาะสมในสังคม ซึ่งรวมถึงการกระจายอำนาจหน้าที่ให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น การสร้างระบบการตรวจสอบเพื่อความโปร่งใส การมีส่วนร่วมของสาธารณะชนเพื่อป้องและปราบปรามการทุจริตคอร์รัปชัน (วิศรา รัตนสมัย. 2543 : 1)

เทศบาลเป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบหนึ่ง ที่จัดตั้งขึ้นในเขตชุมชนที่มีความเจริญและใช้การบริการบ้านเมืองเป็นหลัก สำหรับประเทศไทย เทศบาลเป็นรูปแบบการบริหารราชการส่วนท้องถิ่นที่มีหน้าที่ในการบริการประชาชนให้เกิดประโยชน์สุขในทุกๆ ด้าน ไม่ว่าจะเป็นด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง และสิ่งแวดล้อม (ศิริวิภา ศรีปลั่ง. 2548 : 4) โดยใช้มาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2476 ปัจจุบันรูปแบบขององค์กรเทศบาลตำบล แบ่งเป็น 3 ประเภท คือ เทศบาลตำบล เทศบาลเมือง และเทศบาลนคร โดยมีเกณฑ์การพิจารณาเลื่อนประเภทเทศบาลคือ จำนวนและความหนาแน่นของประชาชนในท้องถิ่น ความเจริญทางด้านเศรษฐกิจของท้องถิ่น โดยพิจารณาจากการจัดเก็บรายได้ตามที่กฎหมายกำหนด และงบประมาณรายจ่ายในการดำเนินกิจการของท้องถิ่น (วิจิต โภธาราม. 2547 : 1)

เทศบาลตำบลโพธิ์ชัย เป็นองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ได้ประสบกับปัญหาเกี่ยวกับการดำเนินงานและการให้บริการประชาชน โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ด้านการเกิดประโยชน์สุขของประชาชน บุคลากรบางส่วนไม่ได้ปฏิบัติงานที่คำนึงถึงประโยชน์ของประชาชน ด้านการเกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจ ด้านการประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจ ไม่มีการวัดประสิทธิภาพและไม่สามารถแสดงความคุ้มค่าของการปฏิบัติงาน ด้านการลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน จึงทำให้ประชาชนที่มาใช้บริการเกิดความล่าช้าเสียเวลา ด้านการปรับปรุงภารกิจให้ทันต่อสถานการณ์ ซึ่งยังขาดความรู้ความเชี่ยวชาญด้านเทคโนโลยีที่ทันสมัย ด้านการอำนวยความสะดวกและตอบสนองความต้องการของประชาชน ด้านการประเมินผลการปฏิบัติราชการอย่างสม่ำเสมอ ไม่มีแผนการประเมินอย่างเป็นระบบ (สำนักงานเทศบาลตำบลโพธิ์ชัย. 2554 : 7)

ดังนั้นทางเทศบาลตำบลโพธิ์ชัยจึงได้นำหลักธรรมาภิบาลเป็นหลักบริหารงานเช่นกัน ตามพระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ในเรื่อง การเกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชน การเกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของราชการมีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรัฐ การลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน

การปรับปรุงภารกิจให้ทันต่อสถานการณ์ การอำนวยความสะดวกและตอบสนองความต้องการของประชาชน การประเมินผลการปฏิบัติราชการอย่างสม่ำเสมอ เพื่อตอบสนองต่อความต้องการของประชาชน จากที่กล่าวมาข้างต้นจึงทำให้ผู้ศึกษามีความสนใจในเรื่องดังกล่าว จึงได้ทำการศึกษาถึงการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลโพธิ์ชัย ทั้งนี้เพื่อนำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาปรับปรุงการบริหารงานของเทศบาลและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นอื่นๆ ให้ตอบสนองความต้องการของท้องถิ่นและประชาชนอย่างมีประสิทธิภาพต่อไป

วัตถุประสงค์การวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลโพธิ์ชัย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ตามความคิดเห็นของคณะกรรมการหมู่บ้านในเขตเทศบาลตำบลโพธิ์ชัย
2. เพื่อเปรียบเทียบการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลโพธิ์ชัย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ตามความคิดเห็นของคณะกรรมการหมู่บ้านที่มีเพศและหมู่บ้านที่อยู่อาศัยแตกต่างกัน

3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะของคณะกรรมการหมู่บ้านในการดำเนินงานตาม
หลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลโพธิ์ชัย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

สมมติฐานการวิจัย

1. การดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลโพธิ์ชัย อำเภอเมือง
จังหวัดหนองคาย ตามความคิดเห็นของคณะกรรมการหมู่บ้านในเขตเทศบาลตำบลโพธิ์ชัย
อยู่ในระดับปานกลาง
2. คณะกรรมการหมู่บ้านที่มีเพศและหมู่บ้านอาศัยแตกต่างกัน มีความคิดเห็นต่อ
การดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลโพธิ์ชัย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย
แตกต่างกัน

ขอบเขตการวิจัย

1. ด้านเนื้อหา

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยใช้กรอบแนวคิดองค์ประกอบธรรมาภิบาลตามพระราช
กฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546 ประกอบด้วย
(ทศพร ศิริสัมพันธ์, 2548 : 5)

- 1.1 ด้านการเกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชน
- 1.2 ด้านการเกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ
- 1.3 ด้านการมีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจของรัฐ
- 1.4 ด้านการลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน
- 1.5 ด้านการปรับปรุงภารกิจให้ทันต่อสถานการณ์
- 1.6 ด้านการอำนวยความสะดวกและตอบสนองความต้องการของประชาชน
- 1.7 ด้านการประเมินผลการปฏิบัติราชการอย่างสม่ำเสมอ

2. ประชากร

ประชากรที่ใช้ในการวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ คณะกรรมการหมู่บ้านในเขตเทศบาล
ตำบลโพธิ์ชัย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย จำนวน 224 คน

3. กลุ่มตัวอย่าง

กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ได้แก่ คณะกรรมการหมู่บ้านในเขตเทศบาลตำบลโพธิ์ชัย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย จำนวน 144 คน ใช้สูตรการคำนวณหาขนาดกลุ่มตัวอย่างของ ยามาเน่ (Yamane)

4. ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษา

4.1 ตัวแปรอิสระ (Independent variables) ได้แก่ สถานภาพของคณะกรรมการหมู่บ้าน ในเขตเทศบาลตำบลโพธิ์ชัย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ดังนี้

4.1.1 เพศ จำแนกเป็น

- 1) เพศชาย
- 2) เพศหญิง

4.1.2 คณะกรรมการหมู่บ้านที่มีที่อยู่อาศัย จำแนกเป็น

- 1) หมู่ที่ 1 บ้านหนอง
- 2) หมู่ที่ 2 บ้านคำแค
- 3) หมู่ที่ 3 บ้านโนนสังข์
- 4) หมู่ที่ 4 บ้านเนินพระเนาวิ
- 5) หมู่ที่ 6 บ้านหนองแดง
- 6) หมู่ที่ 7 บ้านร่องเม็ก
- 7) หมู่ที่ 8 บ้านนาจันทร์
- 8) หมู่ที่ 12 บ้านม่วงคำ

4.2 ตัวแปรตาม (Dependent variables) การดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลโพธิ์ชัย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ประกอบด้วย องค์ประกอบ 7 ประการ คือ (พระราชกฤษฎีกาว่าด้วยหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี พ.ศ. 2546)

- 4.2.1 ด้านการเกิดประโยชน์สุขแก่ประชาชน
- 4.2.2 ด้านการเกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ
- 4.2.3 ด้านการมีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่าเชิงภารกิจของรัฐ
- 4.2.4 ด้านการลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน
- 4.2.5 ด้านการปรับปรุงภารกิจให้ทันต่อสถานการณ์
- 4.2.6 ด้านการอำนวยความสะดวกและตอบสนองความต้องการของประชาชน
- 4.2.7 ด้านการประเมินผลการปฏิบัติราชการอย่างสม่ำเสมอ

5. ระยะเวลาการวิจัย

ระหว่างเดือน กุมภาพันธ์ 2555 ถึงเดือน เมษายน 2555

6. พื้นที่ในการวิจัย

เขตเทศบาลตำบลโพธิ์ชัย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

นิยามศัพท์เฉพาะ

1. เทศบาล หมายถึง องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นรูปแบบเทศบาล จัดตั้งขึ้นตามพระราชบัญญัติเทศบาล พ.ศ. 2496 ในการวิจัยครั้งนี้หมายถึง เทศบาลตำบลโพธิ์ชัย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

2. คณะกรรมการหมู่บ้าน หมายถึง กลุ่มบุคคลที่มาจาก การเลือกตั้งจากประชาชนในหมู่บ้าน ซึ่งมีบทบาทหน้าที่เป็นศูนย์กลางของชุมชนในการประสานงาน เสนอความคิดเห็น ปัญหา ตลอดจนบริหารงานภายในชุมชนให้ เป็นไปตามวัตถุประสงค์ของการจัดตั้งหมู่บ้านในการวิจัยครั้งนี้หมายถึง คณะกรรมการหมู่บ้าน ในเขตเทศบาลตำบลโพธิ์ชัย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย

3. หลักธรรมาภิบาล หมายถึง หลักการดำเนินงานหรือการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดีโดยอาศัยกลไกในการบริหารที่ยึดหลัก 7 ประการ คือ

3.1 การบริหารราชการเพื่อให้เกิดประโยชน์สุขของประชาชน หมายถึง การปฏิบัติราชการที่มีเป้าหมายเพื่อให้เกิดความผาสุกและความเป็นอยู่ที่ดีของประชาชน ความสงบและปลอดภัยของสังคมส่วนรวม โดยการถือว่าประชาชนเป็นศูนย์กลางในการได้รับบริการจากรัฐ

3.2 การบริหารราชการเพื่อให้เกิดผลสัมฤทธิ์ต่อภารกิจของรัฐ หมายถึง การบริหารงานที่มุ่งเน้นผลลัพธ์ (Results) โดยมีตัวชี้วัด (Indicators) ที่เป็นรูปธรรม ซึ่งจะสามารถสะท้อนผลงานว่ามีความสอดคล้องเป็นแนวเดียวกับภารกิจและวัตถุประสงค์ที่กำหนดขึ้นไว้ รวมทั้งผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นมีความคุ้มค่ากับทรัพยากรที่ใช้ไปอย่างมีประสิทธิภาพ

3.3 การบริหารราชการอย่างมีประสิทธิภาพและเกิดความคุ้มค่าในเชิงภารกิจภาครัฐ หมายถึง การทำงานของส่วนราชการต้องปฏิบัติตามหลักความโปร่งใส หลักความคุ้มค่า หลักความชัดเจนในการปฏิบัติราชการ (หลักความรับผิดชอบ)

3.4 การลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน หมายถึง การกระจายอำนาจการตัดสินใจ การจัดตั้งศูนย์บริการร่วม การกำหนดระยะเวลาในการปฏิบัติงานและการลดขั้นตอนการปฏิบัติงาน (Process simplification)

3.5 การปรับปรุงภารกิจของส่วนราชการให้ทันต่อเหตุการณ์ หมายถึง การทบทวนและปรับปรุงกระบวนการและขั้นตอนทำงานใหม่อยู่เสมอ (Process redesign) ซึ่งจำเป็นต้องทบทวนลำดับความสำคัญและความจำเป็นของแผนงานและโครงการทุกระยะ (Program evaluation) การยุบเลิกส่วนราชการที่ไม่จำเป็น และการปรับปรุงกฎหมาย กฎระเบียบต่างๆ ให้เหมาะสมกับสภาวการณ์อยู่เสมอ

3.6 การอำนวยความสะดวกและตอบสนองความต้องการของประชาชน หมายถึง การปฏิบัติราชการที่มุ่งเน้นถึงความต้องการและความพึงพอใจของประชาชน ผู้รับบริการเป็นหลัก โดยมีการสำรวจความต้องการของประชาชน (Citizen survey) และความพึงพอใจของผู้รับบริการ (Customer survey) ในหลากหลายวิธีและเป็นไปอย่างสม่ำเสมอ เพื่อนำมาปรับปรุงการปฏิบัติราชการต่อไป

3.7 การประเมินผลการปฏิบัติราชการอย่างสม่ำเสมอ หมายถึง การตรวจสอบและวัดผลการปฏิบัติงานเพื่อให้เกิดการควบคุมตนเอง (Internal control) ซึ่งจะทำให้สามารถผลักดันการปฏิบัติงานขององค์กรให้บรรลุเป้าหมายได้อย่างมีประสิทธิภาพ

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

เพื่อนำผลจากการศึกษาวิจัย ไปประกอบการพิจารณาในการดำเนินงานตามหลักธรรมาภิบาลของเทศบาลตำบลโพธิ์ชัย อำเภอเมือง จังหวัดหนองคาย ให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นต่อไป